

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประถมศึกษา เป็นการศึกษาระดับพื้นฐานสำหรับทวยราษฎร์ เป็นการศึกษารัฐจัดให้แก่พลเมืองทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยการตราเป็นกฎหมายกำหนดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับมาตั้งแต่ พ.ศ. 2464 การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาจึงนับได้ว่าเป็นระดับที่สำคัญยิ่ง

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้กำหนดไว้ว่า

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้คงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การจัดสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้จัดเป็นตอนเดียวตลอด ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 7 - 8)

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลผู้บริหารประเทศจึงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาและมุ่งพัฒนาการศึกษาให้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลโดย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์(2523:5) นายกรัฐมนตรีแถลงเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2523 ว่า "รัฐมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาให้เป็นรากฐานของการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การประกอบอาชีพ การพัฒนาชนบท การให้เยาวชนไทยเป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยความรู้ ความคิด มีคุณธรรม จริยธรรมและผลานามัยสมบูรณ์"

การที่โรงเรียนจะจัดดำเนินการศึกษาที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น ความสามารถในการบริหารงานของครูใหญ่ ถือเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากความเห็นของนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น

ปิโย สาธร (2519:382) กล่าวว่า ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญสูงสุดในวงการบริหารการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ซึ่งมีประชากรเกือบส่วนน้อยที่ศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศผ่านการศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาเพียงอย่างเดียว ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาขาดประสิทธิภาพ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็จะพลอยขาดประสิทธิภาพไปด้วย และบุคคลที่เป็นตัวจักรสำคัญในการบริหารโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนดำเนินไปสู่จุดประสงค์ได้นั้น คือครูใหญ่

ธำรง บัวศรี (2516:51-52) ได้กล่าวไว้ว่า ครูใหญ่เปรียบเสมือนหัวใจของโรงเรียน ส่งเสริมความก้าวหน้า การเรียน การสอน เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ต้องรับผิดชอบงานของโรงเรียน ตั้งแต่งานสูงสุดมาจนถึงงานต่ำสุด เป็นผู้ที่ควรให้กำลังใจและส่งเสริมผู้ที่ทำงานดีงาม นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน และเป็นผู้คอยประสานงานของโรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย ความรับผิดชอบที่สำคัญมี 5 ประการ คือ

1. รับผิดชอบในการจัดดำเนินงานของโรงเรียน ให้เป็นไปตามแผนนโยบายที่วางไว้
2. รับผิดชอบในความปลอดภัย สุวีเสติภาพ และ วัฒนาการของเด็กทุกคนในโรงเรียน
3. รับผิดชอบในการจัดบริการที่จำเป็นแก่เด็กและครู เช่น บริการด้านแนะแนวแก่เด็ก บริการด้านที่พักรักษาแก่ครู เป็นต้น
4. รับผิดชอบในความก้าวหน้าของครู ด้านวิชาการและอาชีพ
5. รับผิดชอบในการหาทางให้โรงเรียนมีชื่อเสียงและมีความเจริญ

สมาน แสงมลิ (2513:5) มีความเห็นว่า ครูใหญ่เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในเรื่องการบริหารการศึกษา เพราะครูใหญ่เป็นหัวหน้าหน่วยบริการที่เล็กที่สุดในการจัดการศึกษานโยบายต่าง ๆ หลักสูตร ความมุ่งหมายของการศึกษา หรือวิธีสอนต่าง ๆ นั้น โรงเรียนจะนำไปใช้หรือไม่ขึ้นอยู่กับครูใหญ่ทั้งสิ้น ถ้าครูใหญ่ไม่เข้าใจหน้าที่ของตน ไม่ดำเนินนโยบายไปให้ถูกต้องแล้ว นโยบายต่าง ๆ ก็จะไม่เป็นไปตามที่ทางราชการต้องการ จึงถือว่าครูใหญ่เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาทั้ง 3 ท่านที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ครูใหญ่เป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนประถมศึกษา ด้วยเหตุนี้ องค์การ

หรือสถาบันต่าง ๆ จะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การได้นั้น ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำ หรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกลุ่ม ที่จะดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ตามวิถีสถิติและขอบเขตที่องค์การได้กำหนดไว้โดยมีอำนาจที่จะสั่งการได้ บทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานนั้น อาจจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะคือ 1) บทบาทของผู้บริหารในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสายงาน 2) บทบาทของผู้บริหารในฐานะที่เป็นผู้นำ 3) บทบาทของผู้บริหารในฐานะที่เป็นผู้ควบคุม (Sayles 1964:49-53)

ดังนั้น ผู้บริหารที่จะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะมีความรู้ความสามารถแล้ว ยังจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำด้วย ในระบบบริหารการศึกษาผู้บริหารการศึกษาก็จะถูกคาดหวังให้เป็นผู้นำ เช่นเดียวกัน

โดยเหตุที่ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินกิจการของโรงเรียนดังกล่าวแล้ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเลือกเน้นตัวผู้บริหาร เพื่อให้ได้บุคคลที่มีลักษณะคุณสมบัติเหมาะสม มีความรู้ความสามารถที่จะบริหารโรงเรียนให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ในการนี้ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในคราวประชุมครั้งที่ 8/2525 เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2525 ได้พิจารณาหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคล เพื่อเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

ตำแหน่งครูใหญ่ และอาจารย์ใหญ่ ให้เปิดรับสมัครสอบข้อเขียนจากผู้มีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูกำหนด ผู้สอบผ่านข้อเขียนจะได้เข้ารับการอบรม เมื่อผ่านเกณฑ์การอบรมแล้วจะขึ้นบัญชีเรียงตามลำดับคะแนนไว้ เพื่อรอการบรรจุ สำหรับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนให้มีการคัดเลือกตัวบุคคล แล้วส่งเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรเพื่อขึ้นบัญชีไว้เพื่อการแต่งตั้งหรือเลื่อนและแต่งตั้งต่อไป

สำหรับการดำเนินการสอบนั้น คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เห็นสมควรให้คณะกรรมการข้าราชการครูในแต่ละระดับเป็นผู้ดำเนินการ คือ การสอบในตำแหน่งครูใหญ่ ให้คณะกรรมการข้าราชการครูระดับจังหวัด เป็นผู้ดำเนินการ ส่วนการสอบในตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ คณะกรรมการข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการ สำหรับการอบรมนั้น จะได้ร่วมมือกับสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้จัดอบรม การดำเนินการดังกล่าวนี้จะได้เริ่มประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2525 เป็นต้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525 : 1)

การที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดหลัก เกณฑ์และวิธีการ คัดเลือกผู้บริหารเสียใหม่ นับว่าเป็นนิมิตหมายอันดีต่อวงการศึกษาระดับชาติ เป็นวิธีการสรรหา บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ควร เชื่อถือได้วิธีหนึ่ง

ในปัจจุบันมีครูใหญ่จำนวนไม่น้อย ได้รับหน้าที่เป็นผู้บริหารการศึกษาโดยที่ไม่เคยได้ ศึกษาวิชาการบริหารการศึกษามาก่อน ทำให้การบริหารงานภายในโรงเรียนไม่บรรลุผลสำเร็จ เท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดควรจะมีลักษณะ คุณสมบัติ และความสามารถอย่างไร จึงจะ ปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสำรวจความคิดเห็น ของครูใหญ่และครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการ ศึกษา 4 ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงการปฏิบัติงานของ ครูใหญ่ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารการประถม ศึกษาคือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูใหญ่และครูเกี่ยวกับลักษณะ คุณสมบัติและความสามารถในการ ปฏิบัติงานของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 4
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูใหญ่และครูที่มีต่อลักษณะ คุณสมบัติ และ ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด ในเขตการศึกษา 4

สมมติฐานของการวิจัย

ความคิดเห็นของครูใหญ่และครูเกี่ยวกับลักษณะ คุณสมบัติ และความสามารถในการปฏิบัติ งานของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือครูใหญ่และครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนัก งานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 4 เท่านั้น

2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นของครูใหญ่และครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น อาศัยแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ ภาวะผู้นำ ทักษะและภารกิจของผู้บริหาร เป็นพื้นฐานและแนวทางในการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้เป็นข้อเสนอแนะในการคัดเลือกและพัฒนาผู้ที่สมควรจะดำรงตำแหน่งผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา
2. ได้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา ให้เป็นผู้มีลักษณะ คุณสมบัติ และความสามารถเหมาะสม สำหรับรับหน้าที่ผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา
3. ได้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารการศึกษา ในการพัฒนาและปรับปรุงตนเอง ให้มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพในการบริหารงานมากยิ่งขึ้น

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

1. ลักษณะของผู้บริหาร หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่จะเป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน สามารถทำให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานของกลุ่มซึ่งได้แก่ ลักษณะทางด้านร่างกายและบุคลิกภาพ ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคมและมนุษยสัมพันธ์
2. คุณสมบัติของผู้บริหาร หมายถึง คุณสมบัติด้านวิชาชีพอันจำเป็นที่ผู้บริหารพึงมี ซึ่งได้แก่ คุณสมบัติด้านวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ในวิชาความรู้ทั่วไปและความรู้ทางวิชาชีพ
3. ความสามารถในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถหรือพฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกมาเพื่อกระตุ้น ถ่ายทอด หรือหาเทคนิควิธีการต่าง ๆ ให้ครูเกิดการเรียนรู้ และได้พัฒนาความเจริญด้านการปฏิบัติงาน ซึ่งได้แก่ความสามารถด้านทักษะ (มโนคติ มนุษยสัมพันธ์ เทคนิค) และภารกิจของผู้บริหาร (บริหารงานวิชาการ บริหารงานบุคลากรในโรงเรียน บริหารเกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน บริหารอาคารสถานที่ ธุรการ การเงินและการบริการ รวมทั้งการบริหารกิจการนักเรียน)

4. ผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือ ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 4
5. ครู หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานสอนประจำในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 4
6. เขตการศึกษา 4 หมายถึง เขตการศึกษาที่ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ 5 จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต ระนอง พังงา กระบี่ และตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 1.1 กลุ่มครูใหญ่ ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษาของทุกจังหวัดในเขตการศึกษา 4 จำนวน 5 จังหวัด โดยแต่ละจังหวัดสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างประชากร 280 คน จากประชากรทั้งหมด 888 คน ซึ่งมากกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรต่ำสุดของมอร์แกน (Morgan 1970:608)
 - 1.2 กลุ่มครู ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรในโรงเรียนของครูใหญ่ที่สุ่มได้ในข้อ 1.1 โดยสุ่มมาร้อยละ 4 ของจำนวนครูอาจารย์ทั้งหมดในโรงเรียนนั้น ๆ ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งจะได้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นครูผู้สอนรวมทั้งหมด 368 คน จากจำนวน 9224 คน ซึ่งใกล้เคียงกับขนาดกลุ่มตัวอย่างประชากรของมอร์แกน (Morgan 1970:608)

รวมกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 648 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง โดยการศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร วารสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำภาวะผู้นำ ทักษะและภารกิจของผู้บริหาร
 - แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้แบบสอบถามชนิดตรวจสอบ (Check - list)
 - ตอนที่ 2 เกี่ยวกับลักษณะ คุณสมบัติ และความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

การสร้างแบบสอบถาม

1. สร้างแบบสอบถามด้วยตัวคร่าวขึ้นมา โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา และขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา
2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 ท่าน ตรวจสอบและพิจารณาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำผลมาปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์และนำไปทดลองใช้ในการวิจัยต่อไป
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปทดลองใช้กับครูใหญ่และครูผู้สอนในจังหวัดตรัง ซึ่งมีได้เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 30 คน นำแบบสอบถามที่เก็บกลับคืนมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วจัดพิมพ์และโรเนียวเพื่อใช้เป็นแบบสอบถามที่แท้จริงต่อไป
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ต้องการศึกษา โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนทางไปรษณีย์ ในบางกรณีจะนำแบบสอบถามไปสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีคำนวณค่าร้อยละ
 - 4.2 ความคิดเห็นของครูใหญ่และครูเกี่ยวกับลักษณะ คุณสมบัติ และความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา ใช้วิธีคำนวณค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
 - 4.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มครูใหญ่และกลุ่มครูที่มีต่อลักษณะ คุณสมบัติ และความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้การทดสอบค่าที (t - test)

ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 1 บทนำ เสนอความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 เอกสาร วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของผู้นำ คุณสมบัติ
ด้านวิชาชีพ และความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย และการรวบรวมข้อมูล กล่าวถึง กลุ่มตัวอย่างประชากร
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิจัย กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก ประกอบด้วย หลักเกณฑ์การคัดเลือกเข้าดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา
หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย และประวัติการศึกษาของผู้วิจัย

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย